

Яворська Ю. Л.
здобувачка вищої освіти
ОП «Документознавство та інформаційна діяльність»
ДонНУ імені Василя Стуса

Матвійчук В. І.
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри фінансів та банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ АКЦІЙ В УКРАЇНІ

Вступ. Ринок акцій є потужною платформою для реалізації можливостей мобілізації фінансових ресурсів і появи низки нових конкурентоспроможних інвестиційних інструментів. Створення ринкової інфраструктури, соціально-економічні перетворення та приватизація власності є передумовами, але не гарантією становлення вітчизняного ринку акцій як специфічного інституційного явища, особливо за відсутності належних стимулів для публічного залучення акціонерного капіталу. Деякі локальні ринки деградують на тлі збільшення розмірів, глобалізації, ліквідності та інтеграції світових ринків акцій, зокрема український. На відміну від сусідніх постсоціалістичних держав (насамперед Польщі), в Україні не сформовано ринок акцій як основу для залучення та розміщення акціонерного капіталу.

Аналіз останніх досліджень. Становлення та основні тенденції світового ринку акцій розглядаються в роботах багатьох зарубіжних учених, а саме: Ф. Блек, Р. Марковіц, Дж. Браун, Ф. Бортолотті, В. Меггінсон, С. Естрін, Т. Коллер та інші. Вітчизняні дослідники приділили значну увагу дослідженню ролі акціонерних товариств та розвитку ринку акцій в Україні, зокрема В. Базилевич, О. Кошик, А. Бершадський, О. Мозговий, І. Ройко, О. Терещенко, М. Назарчук тощо.

Метою роботи є аналіз та оцінка сучасного стану українського ринку акцій на фоні світових процесів глобалізації та інтеграції.

Викладення основного матеріалу. Акція – вид цінних паперів, що являє собою свідоцтво про власність на визначену частку статутного капіталу акціонерного товариства і надає її власнику (акціонеру) певні права, зокрема: право на частину прибутку товариства у випадку його розподілу (дивіденд), право на участь в управлінні товариством, а у випадку ліквідації – на частину залишкової вартості підприємства. До того ж акція є одиницею капіталу, переданого акціонерами у користування акціонерному товариству [1]. В Україні ринок акцій по суті існує лише формально – враховуючи низьку капіталізацію, ліквідність і зацікавленість з боку населення. Ще в 1990-ті роки відбувся бум на заснування акціонерних товариств, коли потрібно було масово переформовувати сектори економіки, проте досі вітчизняний ринок акцій знаходиться на зародковому етапі. Володіння корпоративними цінними паперами дає змогу брати участь в управлінні організацією та претендувати на її активи у разі ліквідації.

Розвиток цього ринку вигідний державі, тому що гроші працюють на економіку, а також населенню, оскільки цей ринок конкурує з депозитним накопиченням вкладів і дає можливість заробляти більше за умови правильного інвестування. На відміну від інших інструментів залучення грошового капіталу, акція підвищує фінансову автономію компанії.

Ринок акцій є частиною фондового ринку та індикатором розвитку економіки держави. Насамперед змін зазнає індекс фондового ринку, а потім можна спостерігати подібні тенденції в реальному секторі. Якщо в економіці є проблеми, то насамперед це відображається на фондових індексах, які починають падати, а потім наслідки кризи відчуває на собі кожен з нас.

Публічного розміщення акцій компаній в Україні не було, оскільки усі вони залучають грошові кошти через фондовий ринок поза межами держави. Водночас існує Українська біржа, яка проводить розрахунки індексу UX на основі цін акцій «блакитних фішок» України – акцій найбільших вітчизняних компаній, які є лідерами у своїх галузях. Ці акції розміщуються на міжнародних біржах.

Таблиця 1 – Перелік акцій для розрахунку Індексу UX в Українській біржі (діє з 16.12.2022)

№	Код	Назва	Кількість акцій в обігу	Коефіцієнт, що враховує free-float (Wi)	Коефіцієнт, що обмежує вагу акцій (Ci)	Вага акцій станом на 30.11.2022
1	BAVL	Райффайзен Банк, аз	61 495 162 580	2 %	1	20,95686
2	CEEN	Центренерго, аз	369 407 108	22 %	1	20,22855
3	DOEN	Донбасенерго, аз	23 644 301	14 %	1	2,87443
4	KER	Kernel Holding S. A., аз	84 031 230	54 %	0,0467035	24,99991
5	KVBZ	Крюківський вагонобудівний завод, аз	114 679 552	5 %	1	3,75783
6	MHPC	MHP SE	107 038 208	40 %	0,0495253	24,99995
7	TATM	Укренергомашини, аз	422 496 520	3,5 %	1	2,18243

США є прикладом ринкової економіки зі значною часткою фондового ринку: 91 мільйон громадян країни володіє акціями, що становить майже третину всього населення. Саме тому найменші коливання на ринку акцій США спричиняють кризи – навіть у глобальному масштабі.

У країнах з розвинутою економікою ринок акцій працює за такою схемою: зацікавлена особа, обираючи, куди інвестувати, щодня вивчає біржу, аналізує пропозиції та перспективи різних компаній і в результаті вибирає, куди вкласти кошти. Нашій державі така модель невластива: учасники ринку акцій прагнуть по максимуму скупити акції одного-двох підприємств. Існують випадки, коли в руках одного власника було зосереджено до 98 % активів компанії [2]. Якщо підприємець зазнає програшу, то в результаті втрачає фактично все і змушений звертатись за допомогою до уряду.

За кордоном подекуди така схема заборонена законодавством. Там гравці на ринку володіють акціями різних компаній, і їх частка зазвичай не є великою [2]. Це дає змогу заробляти в рази більше, здійснюючи купівлю-продаж акцій за вигідними умовами. Диверсифікація активів дає гарантію, що акціонер зможе виграти в одній царині, якщо раптом програє в іншій через кризу компанії або її ліквідацію.

Протягом січня–грудня 2022 року Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку зареєстровано 20 випусків акцій на суму 35,05 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2021 року, обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 7,84 млрд грн. З початку року станом на 31.12.2022 Комісією скасовано реєстрацію 103 випуски акцій на суму 4,0 млрд грн [3].

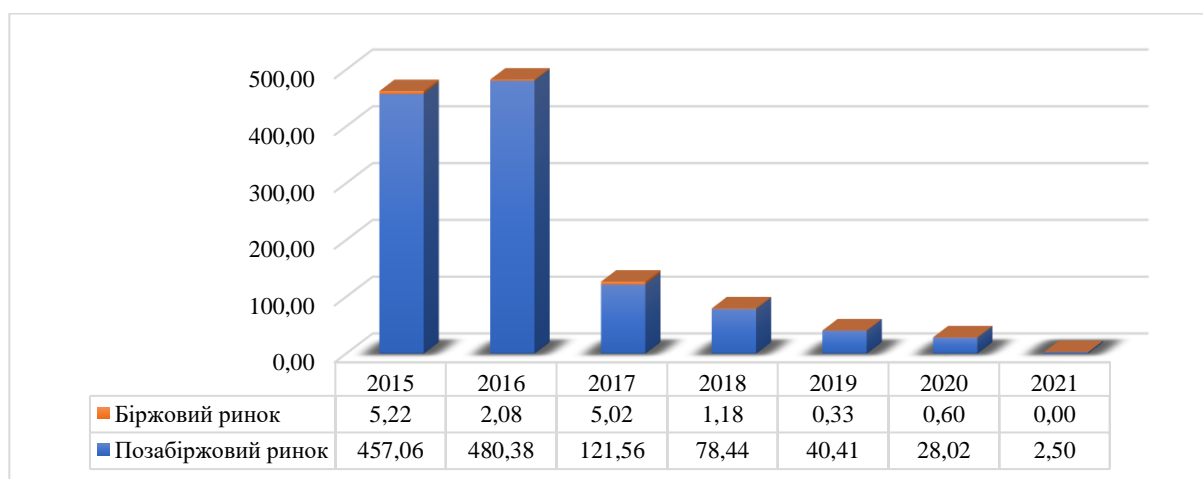

Рисунок 1 – Обсяг торгів акціями на біржовому ринку та позабіржовому ринку у 2015–2021 роках, млрд грн

На виконання рішення засідання Ставки Верховного Головнокомандувача Збройних сил України через військову необхідність 06 листопада 2022 року відбулося примусове відчуження у власність держави акцій стратегічно важливих підприємств, зокрема ПАТ «Укртатнафта», ПАТ «Укрнафта», ПрАТ «АвтоКрАЗ», АТ «Мотор Січ», ПрАТ «Запоріжтрансформатор». Вилучені акції набули статусу воєнного майна, а їх управління передано Міноборони України. Вони будуть повернені власникам або їх вартість буде відшкодовано після завершення воєнного стану та відповідно до вимог закону [4].

Одним із ефективних способів залучення фінансових ресурсів через пропозицію акцій великій кількості потенційних інвесторів є IPO (Initial Public Offering – первинна публічна пропозиція) – процедура, коли АТ вперше розміщує власні цінні папери. В Україні є бізнес, який готовий вийти на IPO, щоб залучити кошти на розвиток – якщо з’являться всі необхідні умови. Прикладом того, що невеликі інвестори, тобто населення, хочуть вкладати та отримувати прибуток, операційний директор «Добробут» Вадим Шекман наводить «народний IPO», який гендиректор Concord Capital Ігор Мазепа провів для рівненського футбольного клубу «Верес» – 35,7 млн грн за перший день на біржі та понад тисячу заявок на акції

від фізичних осіб. Топ-менеджер наголошує: «Якщо метою держави є розвиток української економіки, то фондовий ринок повинен бути одним із основних завдань у 2022–2023-х роках. В ідеалі має з'явитися інвестиційний ринок, у якому компанії, як-от «Нова пошта», ROZETKA і «Добробут», наприклад, могли б взяти участь та вийти на IPO. Щоб з'явилася опція вкладати в різні українські компанії у людей, які в Україні заощадили і створили якийсь капітал» [5].

Висновки. Ринок акцій в Україні перебуває у зародковому стані. Шокуючим поворотом подій стало повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, що лише погіршило економічну ситуацію держави. Українські компанії зазнали значного впливу, наслідком чого було падіння акцій на ринку, а пізніше їх примусове відчуження у власність держави. Проте навіть у такій ситуації українські інвестори знаходять шляхи для вирішення проблеми: IPO – як ефективний спосіб залучення фінансових ресурсів через пропозицію акцій великій кількості потенційних інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акція (цінний папір). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Акція_\(цінний_папір\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Акція_(цінний_папір)) (дата звернення: 20.04.2023).
2. Ринок акцій в Україні: чому все працює неправильно і як це виправити. URL: <https://skr.in.ua/business/18728#main> (дата звернення: 21.04.2023).
3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня–грудня 2022 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 21.04.2023).
4. Відчуження акцій. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/vidchuzhennia-aktsii> (дата звернення: 22.04.2023).
5. Фондовий Ренесанс. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/vidchuzhennia-aktsii-komisiia-skhvalyla-rishennia-shchodo-zmin-v-systemi-depozytarnoho-obliku/> (дата звернення: 22.04.2023).

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор
кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

Заболотна Я. В.

магістрант (здобувач вищої освіти)
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Розвиток бізнесу базується на плануванні та організації фінансування діяльності компаній і за рахунок власного, і за рахунок запозиченого капіталу. Від якості фінансового планування капіталу залежить не лише фінансова стійкість та автономія бізнесу, але й ефективність ринкового зростання і загальний конкурентний стан фірми.